

Herstel in cultuursector onzeker

Monitor legt kaalslag podiumkunsten bloot

Door: Redactie DDB

09-02-2023

Cultuur

De Boekmanstichting presenteerde onlangs haar Cultuurmonitor 2022. Achter een pril herstel van de cultuur- en creatieve sector gaan nog desastreuze effecten schuil van twee coronajaren. Vooral de podiumkunsten hebben het zwaar, zo blijkt uit recente peilingen van het Amsterdamse kenniscentrum voor kunst, cultuur en beleid. Er gloort ook enig licht aan het einde van de tunnel.

De culturele en creatieve sector zijn na twee slopende coronajaren nog niet terug op het niveau van 2019. Het beeld dat de Cultuurmonitor van de gang van zaken in 2022 schetst is diffuus en nog niet compleet. Veel bezoekcijfers zijn nog niet voorhanden. In grote lijnen is duidelijk dat bioscopen en filmtheaters vorige jaar een derde minder bezoekers zagen dan in 2019. Musea zagen in 2022 waarschijnlijk ruim een kwart minder bezoekers dan in 2019.

Bij de onzekerheid over herstel voegen zich nieuwe uitdagingen, aldus de Boekmanstichting, die de monitor een paar jaar terug lanceerde. Instellingen hebben te maken met de gevolgen van de in het voorjaar van 2022 uitgebroken oorlog in Oekraïne. De effecten zijn bekend: hoge kosten voor energie, een torenhoge inflatie en bijbehorende koopkrachtdaling. Voor een non-profitsector die leunt op subsidies en donaties loopt dit flink in de papieren.

Gemengd beeld

Deze remmende factoren zijn direct van invloed op de participatiegraad. Het “oude” publiek lijkt de weg terug naar culturele instellingen niet gemakkelijk te vinden en de sector maakt zich zorgen over de toekomst. Waar grote namen veel publiek trekken, blijven zalen met minder bekende artiesten leeg. Daar tegenover toont de Cultuurmonitor dat meer werd gelezen, er werden meer games gespeeld en er werd volop gestreamd. Video-on-demand floreerde.

Vooraf de podiumkunsten tobben met ongemak. De leden van de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD) telden in 2021 zestig procent minder uitvoeringen dan in 2019. Ook de muzikensembles van de Nederlandse Associatie voor Podium Kunsten (NAPK) hadden in 202 veel minder optredens. De onderzoekers laten en dramatische terugloop van de publieksinkomsten zien. En ook van inkomsten uit horeca en zaalverhuur.

Exodus

De opeenvolgende *lockdowns* lieten diepe sporen na. Het aantal zelfstandigen achter de schermen, zoals licht- en geluidstechnici, liep sinds 2019 terug van 1910 tot 1090. Ook andere freelancers – acteurs, musici – besloten om den brode de bakens te verzetten en de sector podiumkunsten te verlaten. Deze exodus had grote gevolgen voor het organiseren van concerten en voorstellingen in de arbeidsintensieve sector podiumkunsten.

En de rol van filantropie? Nederland is geen Amerika. Van de krap € 6 mrd geefgeld die jaarlijks rondgaat in Nederland komt slechts 7% terecht bij cultuur. Een sluitpost op de begroting? Corporates en *major donors* geven liever aan gerenommeerde instellingen. Zij associëren zichzelf graag met de wereldberoemde symfonieorkesten in het chique Concertgebouw of met de illustere schilderkunst van Vermeer in het Rijksmuseum, de nationale schatkamer.

Ook een particulier gefinancierde instelling als Het Concertgebouw is nog niet terug op het oude niveau. Men sloeg daar zelf al aan het tellen. Volgens *Preludium*, het clubblad van Het Concertgebouw en het Concertgebouworkest telde het Gebouw, dat zijn eigen programmering voert en educatieve projecten brengt, vorig jaar 550.000 bezoekers bij 798 concerten en evenementen. In 2019 waren dat er nog 750.000 bezoekers. Een behoorlijk gat.

Steunpilaren

Voor kleinere kunst- en cultuurprojecten gloort en licht aan het einde van de tunnel. Het Prins Bernhard Cultuurfonds, de VandenEnde Foundation, de VriendenLoterij en het VSBfonds voeden gevierde twee blockbusterfondsen die projecten steunen die inhoudelijk en zakelijk van hoge kwaliteit zijn. Het gaat om tentoonstellingen, voorstellingen en festivals die zich onderscheiden en gericht zijn op een groot en breed publiek.

Ondersteuning geschiedt met een lening of garantiebijdrage in combinatie met een gegarandeerde kaartafname. De lening kan worden ingezet om extra marketinginspanningen te financieren. Daarmee is een groter publiek en dus een hogere opbrengst binnen bereik. De garantiebijdrage biedt zekerheid bij onverhoopt financiële tegenvallers tijdens de uitvoering van het project. Het idee is van mecenas en ondernemer Joop van den Ende.

Breedte

Een andere steunpilaar is het Prins Bernhard Cultuurfonds, het grootste particuliere cultuurfonds van Nederland. Deze organisatie werft fondsen en geeft daarmee financiële bijdragen aan circa 3.500 projecten per jaar. Groot en klein, over de hele breedte van cultuur (en natuur) en door het hele land. Het cultuurfonds is er voor iedereen, ongeacht afkomst, achtergrond, geloof of identiteit en heeft 500 'CultuurFondsen op Naam' in portefeuille. Een wenkend perspectief.

Hoe werkt de Cultuurmonitor?

Boekmanstichting
Kenniscentrum voor kunst,
cultuur en beleid

De Cultuurmonitor is een website met een dashboard waarop gegevens worden aangeboden. Deze data worden vergezeld van analyses die stelen op interviews en gesprekken met focusgroepen, zodat een context ontstaat. Zo worden de feiten – om te spreken met de legendarische Amsterdamse SDAP-cultuurwethouder Emanuel Boekman (1889-1940) – in de context van bestaande denkbeelden geplaatst. De monitor wil bijdragen aan een sterke kennisbasis.

Achter de Cultuurmonitor staat de Boekmanstichting. Volgens dit kenniscentrum is de Cultuurmonitor er voor iedereen met een interesse in het culturele leven in Nederland en de ontwikkelingen hierin. Beleidsmakers, bestuurders, onderzoekers, journalisten en anderen kunnen op de website terecht voor gegevens over en duiding van bredere trends in de cultuursector. Daarbij inspeland op een behoefte vanuit de sector zelf en van beleidsmakers.

Disciplines

De domeinen binnen de Cultuurmonitor zijn een soort disciplines of sub-sectoren. De huidige Cultuurmonitor bevat informatie over architectuur, audiovisueel, beeldende kunst, design, erfgoed, games, letteren, muziek, podiumkunsten en theater. Een hele verzameling. Volgens de ambitieuze Boekmanstichting zullen hier in de toekomst nieuwe domeinen of verdere uitsplitsingen aan toegevoegd worden.

Sinds 2020 ontsluit de Cultuurmonitor van de Boekmanstichting informatie over de Nederlandse culturele en creatieve sector. Daarbij is gekozen voor een brede definitie van cultuur. Het Amsterdamse centrum voor kunst, cultuur en beleid gaat thans uit van gesubsidieerd en niet-gesubsidieerd, binnenshuis en buitenshuis, canoniek en populair, professionele kunst en amateurkunst, individueel en collectief. Dat geeft diepte en perspectief.

Infrastructuur

De Boekmanstichting wil met de Cultuurmonitor bijdragen aan een stabiele infrastructuur voor kennis over en binnen de sector. De eerste volledige editie is verschenen in 2021 en deze wordt voortdurend geüpdatet. Het kenniscentrum spreekt nadrukkelijk van een instrument omdat het niet gaat om een rapportage waarin de stand van zaken als afgerond geheel wordt gepresenteerd. Analyses worden afgesloten met wensen voor verder onderzoek.

De ambities reiken verder. De Boekmanstichting zet de komende jaren in op de ontwikkeling van een breed gedragen kennisagenda voor de culturele en creatieve sector. Het is de bedoeling dat deze kennisagenda in wisselwerking met de Cultuurmonitor richting geeft aan 'de opzet, uitvoering en implementatie van onderzoek en kennisdeling rond beleid, bestuur en debat binnen de sector'. Een mooie missie die veel van de organisatie vraagt.